

การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการป้องกันเด็ก
ออกนอกระบบการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เชียงใหม่

A Study of the Current and Desirable Conditions, and Needs Assessment
for Preventing Students from Dropping out of the Education System of
School Under Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office.

วาณิช ผัดมอย^{1*}, สุบัน พรเวียง² และ ธารณ์ ทองงอก³

Wanit Patmoy^{1*}, Suban Pornwiang² and Than Thonggok³

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ Graduate student, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Mai University.

² รองศาสตราจารย์, ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² Associate Professor, Department of Educational Foundations and Development, Faculty of Education, Chiang Mai University.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ Assistant Professor, Department of Educational Foundations and Development, Faculty of Education, Chiang Mai University.

* Corresponding author, E-mail: Wanit_Pat@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการ
จำเป็นของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เชียงใหม่ และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา กลุ่ม
ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ผู้ให้
ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูแนะแนว
ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 34 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษาโดยรวมอยู่ใน
ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$) โดยปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือปัจจัยเสี่ยง
ด้านสถานศึกษา ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน และปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและ
สังคม ตามลำดับ สำหรับสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) โดยปัจจัยเสี่ยง ทาง
สังคมและกลุ่มเพื่อนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและ
สังคม ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัว ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็น พบว่าปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคมมีความต้องการ
จำเป็นสูงสุด (PNI Modified = 0.46) รองลงมาคือปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน (PNI Modified = 0.45) ปัจจัย

เสี่ยงด้านครอบครัว ($PNI_{Modified} = 0.44$) ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ($PNI_{Modified} = 0.43$) และปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.42$) ตามลำดับ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปัญหาสุขภาพจิตและแรงจูงใจของนักเรียนรวมทั้งความอ่อนแอของโครงสร้างครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา

คำสำคัญ: การออกนอกระบบการศึกษา, ความต้องการจำเป็น, ปัจจัยเสี่ยง, สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

Abstract

This research aimed to investigate the current and desirable conditions, and priority needs of factors contributing to student dropout in schools under Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office, and to formulate policy recommendations for dropout prevention. The sample population covered 34 Schools under the Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office, with research participants consisted school administrators, teachers responsible for student support systems, and guidance counselors in schools under the aforementioned educational service area. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$).

The findings revealed that, overall, the current conditions of factors contributing to student dropout were at a high level ($\bar{X} = 3.05$). When ranked from the highest to the lowest mean scores, the factors were: social and peer group risk factors, school-related risk factors, family risk factors, student-related risk factors, and socio-economic risk factors, respectively. The overall desirable conditions were rated at the highest level ($\bar{X} = 4.41$), with social and peer group risk factors ranking highest, followed by student-related risk factors, socioeconomic risk factors, school-related risk factors, and family risk factors, respectively.

Regarding priority needs analysis, socioeconomic risk factors exhibited the highest priority need ($PNI_{Modified} = 0.46$). This was followed by student-related risk factors ($PNI_{Modified} = 0.45$), family risk factors ($PNI_{Modified} = 0.44$), social and peer group risk factors ($PNI_{Modified} = 0.43$), and school-related risk factors ($PNI_{Modified} = 0.42$), respectively. These findings indicate that household socioeconomic inequality, students mental health challenges, diminished academic motivation, and the weakening of family structures are critical risk factors requiring urgent policy intervention through integrated approaches.

Keywords: school dropout, modified priority needs, risk factors, policy recommendations, Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน โดยเป้าหมายหลักของระบบการศึกษาไทย คือการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งได้รับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ที่ระบุให้รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายพร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งเน้นการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมให้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

ในมิติของยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้มุ่งเน้นการหล่อหลอมให้คนไทยเป็น “คนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ” มีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับนโยบายเร่งด่วน (Quick Win) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ข้อที่ 9 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบป้องกัน ฝ้าระวัง และช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันแบบรายบุคคล เพื่อมิให้หลุดจากระบบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ปัจจุบันกลับพบความท้าทายที่รุนแรง ข้อมูลจากมาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ระบุว่า มีเด็กและเยาวชนไทยอายุ 3-18 ปี ที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษาสูงถึง 1,025,514 คน โดยในจำนวนนี้เป็นเด็กวัยบังคับ (6-14 ปี) ถึงร้อยละ 38.42 สาเหตุหลักเกิดจากปัญหาความยากจน (ร้อยละ 46.70) ปัญหาครอบครัว (ร้อยละ 16.14) และการออกกลางคัน (ร้อยละ 12.03) ตามลำดับ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567ก) สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นพื้นที่วิกฤตที่พบเด็กและเยาวชนนอกระบบสูงที่สุดถึง 36,888 คน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเชิงโครงสร้างและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการใดเพียงวิธีการเดียว

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ (สพม.เชียงใหม่) ได้ตระหนักถึงวิกฤตดังกล่าว จึงกำหนดกลยุทธ์ตามแผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570 เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและบูรณาการเครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะผ่านโครงการ “พาน้องกลับมาเรียน นำการเรียนรู้ไปให้น้อง” (OBEC Zero Dropout) เนื่องจากในปีการศึกษา 2567 พบว่า มีเด็กออกกลางคันในสังกัดจำนวน 1,029 คน แม้จะเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.96 ของประเทศ แต่ถือเป็นตัวเลขที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขเชิงรุก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษา โดยผู้วิจัยต้องการที่จะสังเคราะห์และยืนยันองค์ประกอบของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เพื่อให้ได้องค์ประกอบของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา รวมทั้งศึกษาแนวทางและวิธีปฏิบัติที่ดีในการระบุดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานหรือองค์กร เพื่อสังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำข้อเสนอแนะในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษาที่จัดทำขึ้นนำไปประยุกต์ใช้ ในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษา อาศัยแนวคิดและปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกนอกระบบการศึกษาของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ดังนี้

1. ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของมนุษย์ (Ecological Systems Theory)

Bronfenbrenner (1979) อธิบายว่า พัฒนาการของเด็กและวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากระบบสิ่งแวดล้อมที่ซ้อนกันหลายชั้น ได้แก่ ระบบจุลภาค (Microsystem) เช่น ครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน ระบบมีโซ (Mesosystem) คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบจุลภาค ระบบเอกโซ (Exosystem) เช่น นโยบายและสภาพแวดล้อมชุมชน และระบบมาโคร (Macrosystem) ครอบคลุมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสังคมในวงกว้าง ทฤษฎีนี้สนับสนุนผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยเสี่ยงทุกองค์ประกอบทั้งปัจจัยด้านครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน และเศรษฐกิจสังคมล้วนมีผลต่อการออกนอกระบบการศึกษา โดยทฤษฎีนี้ช่วยอธิบายได้ว่าเหตุใดการแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยการพัฒนาทุกระบบพร้อมกัน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

Bandura (1977) อธิบายว่าบุคคลเรียนรู้พฤติกรรมผ่านการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่นในสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะผู้ที่ตนให้ความสำคัญหรือต้องการการยอมรับ ในบริบทของกลุ่มเพื่อน หากเพื่อนในกลุ่มมีพฤติกรรมหนีเรียน ขาดเรียน หรือแสดงทัศนคติเชิงลบต่อการศึกษา นักเรียนจะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

3. แนวคิดปัจจัยเสี่ยงและการออกกลางคัน (Risk Factor Framework)

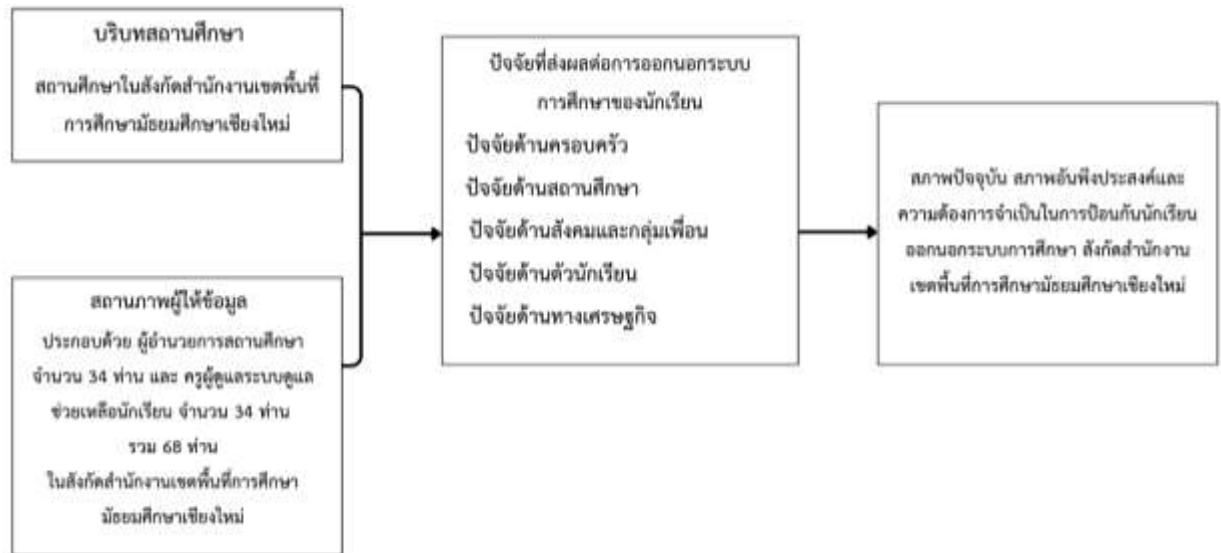
Rumberger (2011) เสนอกรอบแนวคิดที่อธิบายว่าการออกกลางคันเป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงสะสมใน 2 มิติหลัก คือ มิติปัจเจกบุคคล (Individual Perspective) ซึ่งครอบคลุมคุณลักษณะส่วนตัว ทัศนคติ และพฤติกรรมของนักเรียน และมิติเชิงสถาบัน (Institutional Perspective) ซึ่งครอบคลุมบริบทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน และสาเหตุของการออกนอกระบบการศึกษาเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกิดจากปัจจัยหลายด้านที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวนักเรียนเอง ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสถานศึกษาและครู และปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาการออกกลางคันจึงต้องมีการดำเนินการแบบบูรณาการที่คำนึงถึงปัจจัยทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชิสา อยู่ยืนยง (2560); นฤภัค ฤชาทิพย์ (2563); วราวุธ ราชเนตร (2561); ภริณ ณะโชติภาน และเพ็ญณี แรอรอท (2564)

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดจากปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษาที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียนและปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่

พึงประสงค์เพื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เพื่อระบุประเด็นสำคัญ ในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา ดังรูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มเป้าหมายคือ โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดูแลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 68 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา ครอบคลุม 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา 3) ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน 4) ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน และ 5) ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งครอบคลุมทั้ง 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษา

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดนิยามของตัวแปรกรอบงานที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3) สร้างข้อคำถามโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและสร้างข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา 4) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์โดยใช้แบบประเมินค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) เถลถายในการพิจารณาข้อคำถาม หากข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.60 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หากข้อคำถามใด

มีดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.60 ผู้วิจัยจะพิจารณาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้ว ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะหลังจากนั้น นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยทดลองใช้แบบสอบถาม (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่ประชากรจำนวน 30 คน แล้วจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 หลังจากนั้น จึงนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น Priority Needs Index : PNI_{Modified}

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{Modified} อันดับ	
	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล		
องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัว	3.04	0.14	มาก	4.37	0.12	มากที่สุด	0.44	3
องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยด้านสถานศึกษา	3.08	0.11	มาก	4.40	0.06	มากที่สุด	0.42	5
องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน	3.11	0.15	มาก	4.45	0.07	มากที่สุด	0.43	4
องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยด้านตัวนักเรียน	3.03	0.13	มาก	4.42	0.06	มากที่สุด	0.45	2
องค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยด้านทางเศรษฐกิจและสังคม	3.01	0.08	มาก	4.41	0.07	มากที่สุด	0.46	1
รวม	3.05	0.08	มาก	4.41	0.12	มากที่สุด	0.44	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$) เรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียนและปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) เรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์จากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัว ตามลำดับ

สำหรับลำดับความต้องการจำเป็นของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) จากมากไปน้อย ได้แก่ ประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{Modified} = 0.46) รองลงมาอันดับที่สองเป็น องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน (PNI_{Modified}=0.45) อันดับที่สาม องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยด้านครอบครัว (PNI_{Modified} = 0.44) อันดับที่ 4 องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน (PNI_{Modified}=0.43) และขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา (PNI_{Modified} = 0.42)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่ ผู้วิจัยนำมาสรุปผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ได้ดังนี้

การศึกษาสภาพปัจจุบันของปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน และปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ตามลำดับ สำหรับสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัว ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) พบว่า ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคมมีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{Modified} = 0.46) รองลงมาคือ ปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน (PNI_{Modified} = 0.45) ปัจจัยด้านครอบครัว (PNI_{Modified} = 0.44) ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและกลุ่มเพื่อน (PNI_{Modified} = 0.43) และปัจจัยเสี่ยงด้านสถานศึกษา (PNI_{Modified} = 0.42) ตามลำดับ

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเพื่อป้องกันนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกนอกระบบการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่ ผู้วิจัยนำมาสรุปผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม สะท้อนถึงช่องว่างที่ยังคงกว้างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นในสภาพบริบทของเชียงใหม่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่เป็นภูเขาและป่าละเมาะสอดคล้องกับข้อมูลของกองทุน เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคเพื่อการศึกษา, 2567) ที่รายงานว่า สาเหตุหลักของการออกนอกระบบการศึกษาของเด็กไทยเกิดจากความยากจนถึงร้อยละ 46.7 รองลงมาคือ ปัญหาด้านครอบครัวร้อยละ 16.14 และการถูกไล่ออกจากโรงเรียนร้อยละ 12.03 นอกจากนี้ ปี 2567 พบว่า คริวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษมีรายได้เฉลี่ยเพียง 1,133 บาทต่อเดือน หรือประมาณ 37 บาท ต่อวัน ซึ่งต่ำมากจนแทบไม่สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาได้ ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทนานาชาติ โดย Baalman et al. (2020) พบว่า นักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมีความเสี่ยงที่จะออกนอกระบบการศึกษาสูงกว่าเพื่อนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าราว 15 เปอร์เซ็นต์ แม้จะควบคุมตัวแปรอื่น ๆ เช่น ผลการเรียนในระดับก่อนหน้าแล้วก็ตาม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Durongkaverroj (2024)

ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการออกนอกระบบ ในบริบทของนโยบายการศึกษาฟรีของกานา พบว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้นักเรียนออกนอกระบบการศึกษา เมื่อนักเรียนล้อมรอบด้วยกลุ่มเพื่อนที่ไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา สภาพแวดล้อมทางสังคมเชิงลบจะเพิ่มความเสี่ยงที่นักเรียนจะตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนงานวิจัยเชิงอภิमान (Meta-Analysis) ของ Baalman et al. (2020) ที่ครอบคลุมการศึกษา 75 เรื่อง พบว่า ปัจจัยเสี่ยงของการออกนอกระบบการศึกษาเกิดขึ้นจากระบบสังคมนิเวศที่หลากหลายของเด็ก ทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถานศึกษา โดยอ้างอิงแนวคิดของ Bronfenbrenner (1979) ที่ระบุว่าปัจจัยเสี่ยงในระบบที่ใกล้ชิดกับเด็กมากกว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมมากกว่าปัจจัยเสี่ยงในระบบที่อยู่ห่างออกไป

ปัจจัยด้านสถานศึกษามีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้รับการพัฒนาผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามรายงาน SEAMEO (2024) ที่ศึกษาสถานการณ์เด็กนอกระบบในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งรวมถึงเชียงใหม่ซึ่งให้ให้เห็นว่าในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก และกาญจนบุรี มีเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับการศึกษา 169,047 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 ของอัตราการออกนอกระบบการศึกษาทั้งประเทศ โดยปัจจัยด้านสถานศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนครู งบประมาณที่จำกัดตามจำนวนนักเรียนและระบบการศึกษา ที่ยังไม่สอดคล้องกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ของพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ของเด็กหลุดออกจากระบบของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566) ที่พบว่า ในปีงบประมาณ 2565–2566 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้วิจัยเรื่องเด็กหลุดจากระบบการศึกษาด้วยรูปแบบ Design Research in Education และพบ 11 สาเหตุที่ทำให้เด็กหลุดจากระบบการศึกษา ประกอบด้วย ความจำเป็นของครอบครัว, การย้ายถิ่นที่อยู่, รายได้ไม่เพียงพอ, ปัญหาสุขภาพ/ความพิการ, ปัญหาความประพฤติ/การปรับตัว, ผลกระทบจาก Covid-19, การเสี่ยงต่อการกระทำผิด/ยาเสพติด, การคมนาคมไม่สะดวก(ระยะทาง), การสมรสก่อนวัยอันควร, ผลการเรียน/การเรียนไม่จบการศึกษา, ผู้ปกครองไม่สนใจ โดยในปีการศึกษา 2564 มีเด็กออกนอกระบบจำนวน 28,134 คน ซึ่งสามารถติดตามและนำกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้กว่าร้อยละ 99

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา ให้มีความยืดหยุ่นผ่านระบบสะสมหน่วยกิต (Credit Bank) และช่องทางการเรียนทางไกลควบคู่ไปกับการสร้างระบบนิเวศเชิงบวกที่เน้นสุขภาพทางจิต (Mental Health Safe Zone) และกระบวนการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” พร้อมทั้งปรับหลักสูตรและการสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา อันเป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันนักเรียนหลุดออกจากระบบอย่างยั่งยืนและสามารถใช้เป็นฐานการอ้างอิงเพื่อสร้าง “ระบบพยากรณ์ความเสี่ยงเชิงพื้นที่” (Area-Based Risk Prediction) สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียงที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน เช่น แม่ฮ่องสอน หรือ เชียงราย ฯลฯ

1.2 สถานศึกษาควรพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อคัดกรองและส่งต่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้เข้าถึงทรัพยากรและความช่วยเหลือด้านการเงินและทุนการศึกษาอย่างรวดเร็ว ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและสถานประกอบการในพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสในการหารายได้เสริมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและพัฒนาช่องทางการสื่อสารเชิงบวกกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างสายสัมพันธ์และการสนับสนุนทางใจจาก

ครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดผลกระทบจากวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในระบบ การศึกษาของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทดลองใช้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สังเคราะห์ ได้ในโรงเรียนนำร่องของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์และปรับปรุงกระบวนการทำงาน จริงในการป้องกันนักเรียนออกนอกระบบการศึกษา

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนออกนอกระบบระหว่างโรงเรียน ในเขต ชุมชนเมืองและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล/ถิ่นทุรกันดาร (พื้นที่สูง) ของจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากอาจมี ปัจจัยเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในปัจจุบันเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อออกนอกระบบ การศึกษาเพื่อสร้างโมเดลป้องกันที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เนื่องจากเชียงใหม่มีลักษณะภูมิประเทศและกลุ่ม ประชากรที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567ก). ความจริงและความเร่งด่วนของสถานการณ์เด็กนอกระบบในประเทศไทย (White Paper). สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.eef.or.th/publication-white-paper/>

_____. (2567ข). รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา: มาตรการขับเคลื่อน ประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout). สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.eef.or.th>

_____. (2568ค). รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2567 และทิศทางสำคัญในปี 2568. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.eef.or.th/article-281023/>

นฤภัค ฤทธาทิพย์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

วรารุช ราชเนตร. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการออกกลางคันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2569 จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/248228/168811>

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2568). สารสนเทศทางการศึกษา 2568. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://drive.google.com/file/d/1vGoFkDVqQQ_UVSZ_e0szs-RoKMM6agqMp/view

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). 11 สาเหตุที่ทำให้เด็กหลุดออกจากระบบ การศึกษา: ผลวิจัย Design Research in Education ปีงบประมาณ 2565–2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). นโยบายและแนวทางปฏิบัติการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-

2580. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ภริณ ชนะโชติภน และเพ็ญณี แนนท.(2564). สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น.วารสารการพัฒนารการเรียนรู้ สมัยใหม่, 6(3), 59-68.
- อัญชิสา อยู่ยืนยง. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านดงมะไฟ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Baalman, T., Driessen, G., & Leeuw, R. R. (2020). Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(9), 1637–1651. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
https://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Durongkaverroj, W. (2024). Inequality in educational opportunity in Thailand during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Development*, 107, Article 103030. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2024.103030>
- Lawrence, O., Nkoane, M. M., & Mukuna, T. E. (2023). Adolescence dropout risk predictors: Family structure, mental health, and self-esteem. *Journal of Community Psychology*, 51(1), 1–15. <https://doi.org/10.1002/jcop.22884>
- Nyadzi, E., Opong-Asante, K., & Addo-Mensah, K. (2025). The socio-economic influencers of school dropout amidst the implementation of the Free Senior High School policy in Ghana: A case study approach. *Open Journal of Educational Research*, 5(2), 1–18. <https://doi.org/10.31586/ojer.2025.6117>
- Paida, M., Torres-Aguilar, R., & Valencia-Arias, A. (2025). Factors at the household and university level that influence student dropout at UNAM. *Frontiers in Education*, 10, Article 1598687. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1598687>
- Rumberger, R. W. (2011). *Dropping out: Why students drop out of high school and what can be done about it*. Harvard University Press.
- SEAMEO Secretariat. (2024). Thailand's education transformation: The road to zero dropouts. Retrieved from <https://www.seameo.org/category/7/484>
- UNICEF Thailand. (2566). In-depth Research on Youth Not in Employment, Education or Training (NEET) in Thailand. UNICEF Thailand. Retrieved from <https://www.unicef.org/thailand/press-releases/nearly-7-10-out-school-or-unemployed-youth-thailand-lack-motivation-develop-skills>

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
HATYAI UNIVERSITY

Villarreal-Arenas, S., & García-Hernández, C. (2024). University dropout: A systematic review of the main determinant factors (2020–2024). PLOS ONE, 19(10), e0313218. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0313218>